

“ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΑΣ,,

Θέατρο Λυρικό - Ένωμένοι Καλλιτέχνες

Του Λέοντα ΚΟΥΚΟΥΛΑ

Οι «Ένωμένοι Καλλιτέχνες», ο θίασος που εμφανίστηκε την περασμένη Δευτέρα στο «Λυρικό» με τον «Ιούλιο Καίσαρα» του Σαίξπηρ, δεν είναι ένας συνηθισμένος θίασος που έχει προσρισμό να ικανοποιήσει μιά οικονομική ή καλλιτεχνική ανάγκη της στιγμής. Αν αυτός ήταν ο σκοπός του, δε θα έγκαινιάζε καλοκαιριάτικα τις παραστάσεις του με μιά σαιξπηρική τραγωδία που τό ανέβασμά της άπαιτήσε σύντονες προπαρασκευαστικές προσπάθειες και οικονομικές θυσίες πολύ μεγάλες. Είναι ένα καλλιτεχνικό συγκρότημα που φιλοδοξεί να προσφέρει στον πολύ λαό άληθινή τέχνη και να χαράξει με την ευσυνείδητη και αυτοελεγχόμενη προσπάθειά του έναν αναγεννητικό δρόμο στο νεοελληνικό θέατρο που ως σήμερα τό καθοδηγεί, σ' όλα σχεδόν τά φαεινώματά του, είτε τό πνεύμα μιάς στείρας συντήρησης, είτε τό επιχειρηματικό συμφέρον. Τό τελευταίο τούτο, καθώς δλοι τό ξέρουμε, χρόνια και χρόνια τώρα έδινε στο λαό τή χειρότερη πνευματική τροφή και διέφθειρε τό αίσθητικό κριτήριο του κοινού για να μην είναι σε θέση ν' απαιτήσει από τό θεατρικό κεφάλαιο να ξεπληρώσει τό έθνικό χρέος του άπέναντι στον πνευματικό πολιτισμό του τόπου μας.

Για τήν έπιτυχία του σκοπού του αυτού, τό νέο καλλιτεχνικό συγκρότημα στηρίζεται προπάντων στις ήθικές δυνάμεις του και στην έπιδοκιμασία κι αναγνώριση του μεγάλου κοινού που και στις καλές στιγμές του «Έθνικού Θεάτρου» και σ' άλλες, δυστυχώς πολύ σπάνιες και λιγόζωες καθαρτήριες θεατρικές προσπάθειες, έδειξε πως ξέρει να τιμά τήν άδολη καλλιτεχνική προσφορά. Όμως στηρίζεται ακόμα και στην πίστη του, πίστη που τή στεριώνει ο κοινός πόθος και ή ιδεολογική του όμοιογένεια, στην πίστη πως καθώς για κάθε κοινωνική πρόοδο και κάθε πνευματική κατάκτηση χρειάζεται άγώνας. Έτσι κ' έδω θα χρειαστεί άγώνας για να φτάσει σε κάποιο τέρμα, άγώνας σκληρός ακόμα και με τόν έαυτό του τόν ίδιο, με τή συνείδηση δηλαδή των άμεσωτέρων

συνεργατών του, που πρέπει να λυτρωθούν όλότελα από τά θλιβερά κατάλοιπα της κακής κληρονομιάς του Χτές. Μ' άλλα λόγια οι «Ένωμένοι Καλλιτέχνες», που υπηρετούνε υπό τή σημαία τους τά περισσότερα από τά πιο δυναμικά στελέχη της νεοελληνικής σκηνης, φιλοδοξούνε μέσα σ' άλλα να έγκαινιάσουν και νέα θεατρικά ήθη γτυτώντας κατακέφαλα τήν παράδοση του βενετισμού που μαζί με τό πνεύμα της στείρας συντήρησης και τό επιχειρηματικό συμφέρον συνέβαλε κι' αυτός με τό παραπάνω στο σημερινό κατάντημα της θεατρικής τέχνης μας.

Με τέτοια ήθικά έφόδια και με τέτοιες αντίληψεις για τήν αξία της όμαδικής προσπάθειας και του «θεάτρου συνόλου», είναι πολύ φυσικό οι «Ένωμένοι Καλλιτέχνες» να ακολουθήσουν και στο δραματολόγιό τους προσδευτικότερη ταχτική και να παίξουνε κ' έργα όμαδικής ψυχολογίας που ως τώρα πολύ σπάνια εμφανίζονταν στην ελληνική σκηνή. Τά νέα καλλιτεχνικά στελέχη του θιάσου θα παίξουνε σημαντικό ρόλο στο

κεφάλαιο τούτο, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δε θα δοθεί και σ' αυτά ή ευκαιρία ν' αναδειχτούν και σε ρόλους μεγαλύτερης διάρκειας και πνοής, μιά και θα οργανωθούν ειδικές παραστάσεις με σκοπό τή συστηματικότερη καλλιέργεια των νέων ταλέντων με μιάν αδιάκοπη πραχτική άσκηση.

Για την έναρξη των παραστάσεων ή καλλιτεχνική επίτροπή των «Ενωμένων Καλλιτεχνών» διάλεξε τον «Ιούλιο Καίσαρα» του μεγαλύτερου δραματικού ποιητή των νεώτερων χρόνων. Πρώτα πρώτα γιατί το έργο του είναι αληθινό και μεγάλο σαν τις περισσότερες θεατρικές δημιουργίες του Σαίξπηρ. Η αντίληψη μερικών τάχα πως ή έκλογή του έργου οφείλεται σε πολιτική σκοπιμότητα, είναι τόσο άπλοϊκή όσο κ' ή γνώμη πως ο Σαίξπηρ συνιέργησε συνειδητά στο γκρέμισμα της φεουδαρχικής κοινωνίας. Ο Σαίξπηρ ήταν πριν απ' όλα ποιητής. Και σαν ποιητής, και μάλιστα τόσο μεγάλος ώστε να καθρεφτίζει στο έργο του τους πόθους και τις αγωνίες όχι μονάχα του λαού του μά και δλάκερης της ανθρωπότητας, ήταν προοδευτικός και φιλελεύθερος. Πίστευε δηλαδή πως ή ελευθερία και ή δικαιοσύνη είναι οι υπέρτατες ήθικες αξίες της ζωής κι ακόμα πως ο λαός είναι μοιραίο ν' αγωνίζεται και να θυσιάζεται για την κατάκτησή τους. Ωστόσο ο ρωμαϊκός λαός που μάς παρουσιάζει ο Σαίξπηρ στην τραγωδία του, ο άμαθος κ' εξαθλιωμένος, ο παρασυρόμενος από το κέφι της στιγμής κι από το άφιόνι της δημιουργίας, δεν παρέχει έδαφος σε κανενός είδους πολιτική εκμετάλλευση, ή καλύτερα εξυπηρετεί ταυτόχρονα και τις αντιφατικότερες πολιτικές ή κοινωνικές απόψεις. "Ωστε ή αντίληψη της σκοπιμότητας είναι σφαλερή κ' ή έκλογή του έργου μονάχα στην ποιητική του ποιότητα πρέπει ν' αποδοθεί. "Επειτα, το έργο του του Σαίξπηρ με την άφθονία και την ποικιλία των χαρακτήρων του και με το λαό άσυνειδητο πρωταγωνιστή του, πρόσφερε στο νέο καλλιτεχνικό συγκρότημα μιά μο-

ναδική εύκαιρία να χρησιμοποιήσει γόνιμα όλες τις ήθικες δυνάμεις του. Κ' οι δυο βασικοί αυτοί λόγοι για τους οποίους προκρίθηκε ο «Ιούλιος Καίσαρας» πιστοποιούν τη συνέπεια των «Ενωμένων Καλλιτεχνών» απέναντι στους σκοπούς που φιλοδοξήσανε να πραγματοποιήσουν με την τιμία προσπάθειά τους.

Ειδικότερα με το έργο δε θα σχοληθώ. Το να διατυπώνει κανείς στην καθημερινή κριτική, προκειμένου για έργα ιστορικά κ' αισθητικά καθιερωμένα από το χρόνο και τη γενική άγνωση, σχόλια και κρίσεις, που δεν προσθέτουν τίποτα νέο σε ό,τι κοινό γνωρίζει όλος ο κόσμος ακόμα κ' απ' τα στοιχειωδέστερα γραμματολογικά έγχειρίδια, αυτό είναι ένας άσυχωρετος άρχοντοχωριατισμός. Μπορούμε, βέβαια, κ' έχουμε χρέος, κρίνοντας τις αντιδράσεις που προκαλούν τα τέτοια «αίωνια» έργα στις διάφορες εποχές, να ξεετάζουμε φιλοσοφικά και ιστορικά τις αιτίες που τις έξηγούν. Ωστόσο ή τέτοια μελέτη δεν είναι έργο της καθη-

(Συνέχεια στη σελίδα 15)

(Συνέχεια από τη σελίδα 9)

μερινής κριτικής κι ούτε αναφέρεται στην καθαυτό αισθητική αξία των έργων αυτών και πολύ λιγώτερο στον τρόπο της έρμηνείας τους, που ιδιαίτερα αν όχι κι άποκλειστικά την ενδιαφέρει. Γι' αυτό έντοπίζομαι στην παράσταση του «Ιούλιου Καίσαρα» από το συγκρότημα των «Ενωμένων Καλλιτεχνών».

***

Το πρώτο τεχνικό πρόβλημα που είχε νάντιμετωπίσει ο σκηνοθέτης Γιαννούλης Σαραντίδης ήταν το πρόβλημα του χώρου. Ο σκηνικός χώρος του «Λυρικού» ελάχιστα προσφέρεται σ' έργα πολυπρόσωπα και με συχνές αλλαγές σαν τον «Ιούλιο Καίσαρα». Η λύση που βρήκε όμως σε σενή συνεργασία με το σκηνογράφο Γ. Βακαλό ήταν ή καλύτερη. Με τρία επάλληλα επίπεδα πάνω στη σκηνή και μ' ένα μόνιμο στις τρεις πρώτες πράξεις σκηνικό πλαίσιο που χαρακτηρίζει περίφημα τη φυσιογνωμία του τόπου και της εποχής, εξασφαλίστηκε ή άνετη όπωσδήποτε κίνηση των συνόλων από τη μιά και οι εύκολες αλλαγές των σκηνών από την άλλη, με μιάν υπαινιχτική μονάχα μεταβολή του φόντου, άρκετη κάθε φορά να δείχνει στο κοινό αν πρόκειται για έσωτερικό ή για ύπαιθρο. Προσωπικά έχω να διατυπώσω μιάν επιφύλαξη μονάχα: το ντεκόρ του Βακαλό, άμφογο σε γραμμή, σε αναλογίες και σε χρώμα, θα μπορούσε νάβει πιό ελεύθερο, λιγώτερο άκαδημαϊκό.

Το δεύτερο, το ουσιαστικότερο

και συνάμα πιό δύσκολο, είναι το πρόβλημα της εξοικείωσης του συνόλου των έρμηνευτών στο κλίμα της τραγωδίας. Κ' εδώ σκηνοθέτης και ήθοποιοί πέτυχαν άναμφισβήτητα να παρουσιάσουν ένα σύνολο με όμοιογένεια και όργανική συνοχή. Ο Βεάκης έδωσε τον Ιούλιο Καίσαρα σε άδρες γραμμές, χωρίς στόμφο και ρητορεία. Ο Γληνός στο ρόλο του Μαρκαντώνιου έπαιξε με δρεξη και κατανόηση και μόνο σ' ελάχιστες στιγμές ύπογράμμισε περισσότερο από όσο έπρεπε την ύποκρισία και την κρυψίνοια του ήρωα. Ο Γιαννίδης έδωσε μιάν όλοκληρωμένη μορφή του Κάσιου κι έπιστοποίησε ακόμα μιά φορά πως προσαρμόζει άνετα στην ίδιοσυγκρασία του συνθετικότερους ρόλους. Ο Μορίδης στο ρόλο του Βρούτου είχε πολλές στιγμές καλές, καθώς στην γ' πράξη, σε άλλες όμως, εύτυχώς ελάχιστες δεν κατάφερε να ίσορροπήσει τις δυνάμεις του και να προσδώσει την πρέπουσα αίγλη στο μεγάλον ήρωα της άρετής και της ελευθερίας που ύποδύθηκε. Ίκανοποιητική ήταν επίσης ή άπόδοση της Μιράντας και της Λώρη στους έπεισοδιακούς ρόλους της Καλπουρνίας και της Πορκίας, καθώς και του Βανδής στο ρόλο του άλύγιστου Κάσκα.

Ωστόσο κείνο που ελάχιστοι τό προσέξανε δεν ήταν τόσο ή άτομική προσπάθεια των ήθοποιών που έρμηνεύσανε τους κύριους ρόλους, όσο ή συνολική προσπάθεια που έγινε για να πάρει ο λαός τη θέση που του άρμόζει

μέσα στο έργο. Γιατί αυτός έπρεπε να πρωταγωνιστήσει. Αυτό ούσιαστικά προδιαγράφει με το είδος της αντίδρασης του τη μοίρα των ήρώων της τραγωδίας. Κι' αυτό είναι το χαρακτηριστικώτερο γνώρισμα της προχρυσιστικής παράστασης. Άληθινή επίτευξη και πολύτιμος συνάμα πειραματισμός για το παίξιμο έργων όμαδικής ψυχολογίας, των έργων δηλαδή που μοιραία θανάτικα καταστήσουν πολύ σύντομα το ξεπερασμένο πιά άστικό δράμα που έχει για μοναδική βάση του

τό άξιοθρήνητο ιφενικό τρίγωνο. Ο «Ίούλιος Καίσαρας» στάθηκε για το συγκρότημα των «Ένωμένων Καλλιτεχνών» μία λαμπρή άρχή. Έχοντας μονάχα καλλιτεχνικές φιλοδοξίες κ' επιδιώκοντας να πλησιάσουν το μεγάλο κοινό στην άληθινή και τη γνήσια τέχνη, οι «Ένωμένοι Καλλιτέχνες» δεν υπάρχει καμμία άμφιβολία πως ξεπερνώντας τον έαυτό τους με μιάν άδιάκοπη άυτοκριτική κ' ένα συστηματικό άυτοέλεγχο, θά πηγαίνουν πάντα άπ' τό καλό στο καλύτερο.